

Súd:	Najvyšší súd SR
Spisová značka:	3Cdo/14/2023
Identifikačné číslo spisu:	2117202193
Dátum vydania rozhodnutia:	25.09.2024
Meno a priezvisko:	Mgr. Renáta Gavalcová
Funkcia:	sudca
ECLI:	ECLI:SK:NSSR:2024:2117202193.1

UZNESENIE

Najvyšší súd Slovenskej republiky v spore žalobcov 1. L., narodeného M., 2. H., narodenej M., 3. P., narodeného M., všetci zastúpení advokátkou JUDr. Barborou Petrovič, Hlavná 44, Trnava, proti žalovanej E. D., narodenej M. zastúpenej advokátom JUDr. Mgr. Mariánom Kropajom, PhD., Piešťany, Krajinská 3, o nahradenie prejavu vôle, vedenej na Okresnom súde Trnava pod sp. zn. 32C/7/2017, o dovolaní žalovanej proti rozsudku Krajského súdu v Trnave z 24. septembra 2019 sp. zn. 11Co/93/2019, takto

rozhodol:

Rozsudok Krajského súdu v Trnave z 24. septembra 2019 sp. zn. 11Co/93/2019 z r u š u j e a v e c m u vracia na ďalšie konanie.

Odôvodnenie

1. Okresný súd Trnava (ďalej aj „súd prvej inštancie“ alebo „okresný súd“) rozsudkom z 08. novembra 2018 č. k. 32C/7/2017-216 zamietol žalobu; a určil, že žalobcovia sú povinní zaplatiť žalovanej náhradu trov konania v rozsahu 100 %, o ktorých výške bude rozhodnuté samostatným uznesením vyšším súdnym úradníkom po právoplatnosti tohto rozsudku. Žalobcovia sa domáhali voči žalovanej nahradenia prejavu vôle žalovanej v kúpnej zmluve uzatvorenej medzi žalovanou ako predávajúcou a žalobcami v 1., 2. a 3. rade ako kupujúcimi podpísanými na kúpnej zmluve z 13. februára 2018, predmetom ktorej je prevod spoluvlastníckeho podielu 3/16 vzhľadom k celku na nehnuteľnostiach zapísaných na liste vlastníctva č. XXXX pre katastrálne územie U., obec U., okres T. na parcele registra „E“ číslo XXXX o výmere 1690 m² orná pôda (v ďalšom texte „nehnutelnosť 1“) a na liste vlastníctva č. XXXX pre katastrálne územie U., obec U., okres T. na parcele registra „E“ číslo XXXX o výmere 896 m² orná pôda (v ďalšom texte „nehnutelnosť 2“), ktorá bude prílohou rozsudku a bude tvoriť jeho neoddeliteľnú súčasť.

1.1. V odôvodnení svojho rozhodnutia okrem iného uviedol, že v konaní nebola spornou skutočnosť, že žalobcovia a žalovaná sú spoluvlastníci nehnuteľností, ani skutočnosť, že podiely na nehnuteľnostiach 1 a 2 nadobudla žalovaná kúpou od vtedajších spoluvlastníkov žalobcov. Spornou skutočnosťou bolo, či žalovaná porušila predkupné právo žalobcov. Súd prvej inštancie sa predovšetkým vysporiadal s námietkou žalovanej, že žalobný návrh (petit) formulovaný žalobcami o nahradenie prejavu vôle uzavretím zmluvy, nie je možné od 01. júla 2016 uplatniť, pretože § 137 zákona č. 160/2015 Z. z.

Civilný sporový poriadok (v ďalšom texte „CSP“) takýto výrok nepozná. Konštatoval, že takýto názor neobstojí, pričom poukázal na ustálenú rozhodovaciu prax, keď je uplatnený žalobný návrh prípustný použitím analógie podľa § 853 Občianskeho zákonníka v spojení s § 603 Občianskeho zákonníka, ktoré dlhodobo takúto formu žalôb pripúšťajú, rozhoduje sa o nich a možno ich subsumovať pod ustanovenie § 137 písm. a) v spojení s písm. b) a Čl. 2 zákona č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok (v ďalšom texte „CSP“). Súd súčasne vyslovil názor, že procesné predpisy je potrebné vykladať tak, aby bolo umožnené stranám domáhať sa svojich hmotných práv a nie tak, aby sa znemožnil prístup strán k súdu. Súd sa ďalej zaoberal tým, či došlo k porušeniu predkupných práv žalobcov. Vykonaným dokazovaním zistil, že k porušeniu predkupného práva žalobcov došlo tak, že pôvodní spoluvlastníci neponúkli za stanovených podmienok (písomná ponuka na odkúpenie za predajnú cenu v lehote dvoch mesiacov) svoj spoluvlastnícky podiel na odpredaj ostatným spoluvlastníkom (žalobcom). Predloženie takejto písomnej ponuky spoluvlastníkom v konaní nebola preukázaná, čo potvrdili aj svedecké výpovede svedkov - pôvodných spoluvlastníkov v konaní. K argumentácii žalovanej, že rokovala so spoluvlastníkmi o predaji transparentne, súd skonštatoval, že uvedené v zásade v konaní nebolo sporné, avšak jej konanie nemohlo naplniť zákonnú dikciu uplatnenia predkupného práva, pretože takúto ponuku môže vždy a len osobne predložiť spoluvlastníkovi ten spoluvlastník, ktorý chce podiel predať, a to písomnou formou s určenou lehotou dva mesiace na odkúpenie. Súd prvej inštancie zdôraznil, že takúto písomnú ponuku ostatným spoluvlastníkom nemohla právne účinne predložiť žalovaná, pretože nie je osobou oprávnenou nakladať so spoluvlastníckymi podielmi. Súd po preskúmaní žalobného návrhu a kúpnej zmluvy dospel k záveru, že žalobcovia žiadali viac ako im prináleží. Žalovaná nadobudla podiely v celkovej výške 3/16 k celku. Podľa návrhu zmluvy žalobcovia mali nadobudnúť podiely na nehnuteľnostiach nasledovne: žalobca v 1. rade nadobudne podiel 4 615/160 000 na nehnuteľnosti 1 a podiel 23 077/160 000 na nehnuteľnosti 2, žalobkyňa v 2. rade podiel 23 077/160 000 na nehnuteľnosti 1 a podiel 4 615/160 000 na nehnuteľnosti 2 a žalobca v 3. rade podiel 2 308/160 000 na každej z nehnuteľností. Uvedený prepočet podľa súdu prvej inštancie nie je správny, žalobca v 1. rade sa mal domáhať nadobudnutia podielu 15/128 namiesto 23 077/160 000, čo pri kontrolnom výpočte (predelením zlomku) znamená podiel 0,171875 namiesto uplatneného 0,14423125, rovnako aj na nehnuteľnosti 2 predstavuje podiel 3/128 a nie 4 615/160 000, čo po predelení je 0,0234375 namiesto 0,02884375, pri žalobkyni v 2. rade sú pomery otočené opačne k nehnuteľnostiam 1a 2 ale sú rovnaké ako pri žalobcovi v 1. rade. Pri žalobcovi v 3. rade predstavuje jeho podiel 1/256 čo po predelení predstavuje 0,00390625 a nie 2 308/160 000, čo predstavuje 0,014425. Súd prvej inštancie na základe uvedeného dospel k záveru, že žaloba je nedôvodná, pretože žalobcovia sa domáhajú nadobudnutia väčších podielov, ako by im prináležalo. Žalobe preto nebolo možné vyhovieť, podľa súdu prvej inštancie by sa žalobcovia mali domáhať pomerného podielu z každej zmluvy podľa výšky svojho zákonného podielu ku dňu jej uzavretia, keďže neexistuje medzi nimi dohoda. Súd prvej inštancie v tejto súvislosti poukázal na rozhodnutie Krajského súdu v Žiline č. k. 8Co/323/2017 z 31. januára 2016, ktorý riešil obdobnú právnu otázku s rovnakým výsledkom, t. j. nie je možné priznať viac, ako je zákonný podiel každého jednotlivého žalobcu, keď neexistuje dohoda o výkone predkupného práva.

2. Krajský súd v Trnave (ďalej aj „krajský súd“ alebo „odvolací súd“), na odvolanie žalobcov, rozsudkom z 24. septembra 2019 sp. zn. 11Co/93/2019 napadnutý rozsudok súdu prvej inštancie zmenil tak, že nahradzuje prejav vôle žalovanej v kúpnej zmluve uzatvorenej medzi žalovanou ako predávajúcou a žalobcami v 1., 2. a 3. rade ako kupujúcimi podpísanými na kúpnej zmluve z 13. februára 2018, predmetom ktorej je prevod spoluvlastníckeho podielu 3/16 v pomere k celku na nehnuteľnostiach zapísaných na liste vlastníctva č. M. pre katastrálne územie U., obec U., okres T. na parcele registra „E“ číslo XXXX o výmere 1690 m² orná pôda a na liste vlastníctva č. XXXX pre katastrálne územie U., obec U., okres T. na parcele registra „E“ číslo XXXX o výmere 896 m² orná pôda, ktorej písomné vyhotovenie je prílohou a neoddeliteľnou súčasťou tohto rozsudku a obsah písomného vyhotovenia tejto zmluvy tvorí neoddeliteľnú súčasť výroku tohto rozsudku (výrok I.); a určil, že žalobcovia majú voči žalovanej nárok na náhradu trov prvoinštančného a odvolacieho konania v celom rozsahu (výrok II.).

2.1. Odvolací súd konštatoval, že súd prvej inštancie vykonal vo veci dokazovanie v dostatočnom rozsahu, preberá preto súdom prvej inštancie zistený skutkový stav. Odvolací súd sa však nezhoduje so závermi, ku ktorým dospel súd prvej inštancie, keď výsledky vykonaného dokazovania nesprávne vyhodnotil. Z obsahu spisu vyplýva nespornosť výšky podielu žalovanej 3/16 na nehnuteľnosti zapísanej

na liste vlastníctva XXXX a podiel 3/16 na nehnuteľnosti zapísanej na liste vlastníctva XXXX. Odvolací súd súhlasí so žalobcami, že oprávnenými z porušenia predkupného práva sú len žalobcovia - teda tí spoluvlastníci nehnuteľností 1 a 2, ktorým neboli podiely ponúknuté na predaj a ku dňu rozhodnutia súdu prvej inštancie boli a sú zapísaní ako spoluvlastníci nehnuteľností. Pôvodní vlastníci, tí, ktorí svoje podiely na nehnuteľnostiach predali žalovanej, pri uplatnení nároku z porušenia predkupného práva nie sú vzatí do úvahy z dôvodu, že už nie sú vlastními. V tejto súvislosti odvolací súd poukazuje na ustanovenie § 217 ods. 1 CSP, v zmysle ktorého je pre rozsudok rozhodujúci stav v čase jeho vyhlásenia. V čase vyhlásenia napadnutého rozsudku boli (a sú) spoluvlastníkmi nehnuteľností 1 a 2 žalobcovia a žalovaná. Odvolací súd nesúhlasí so záverom súdu prvej inštancie, že žalobcovia si rozdelili viac, ako im prináleží. Žalobcovia si v prípade nehnuteľnosti 1 aj nehnuteľnosti 2 rozdelili celý podiel žalovanej, pretože ku dňu rozhodnutia boli spolu so žalovanou jedinými spoluvlastníkmi zapísanými na listoch vlastníctva XXXX a XXXX, teda jedinými oprávnenými z porušenia predkupného práva. Podiely, ktorých sa voči žalovanej domáhajú, sú predmetom kúpnej zmluvy, podpísanej všetkými žalobcami. Je teda zrejmé, že sa o výške podielov dohodli a ich dohoda má prednosť pred pomerným určením podielov. Uvedenou argumentáciou dal odvolací súd odpoveď aj na odvoláciu námietku žalobcov a tým, že odvolaniu vyhovel a napadnutý rozsudok zmenil, ďalšími odvolacími námietkami nie je dôvodné sa zaoberať. S poukazom na vyššie uvedené skutočnosti bolo potrebné napadnutý rozsudok súdu prvej inštancie, ktorý nie je vecne správny, zmeniť podľa ustanovenia § 388 CSP, pričom odvolací súd súčasne rozhodol aj o závislom výroku o nároku strán sporu na náhradu trov konania prvoinštančného a aj odvolacieho (§ 396 ods. 2 CSP).

2.2. O nároku na náhradu trov konania odvolací súd rozhodol podľa ustanovenia § 396 ods. 2 CSP v spojení s ustanovením § 255 ods. 1 CSP, keď žalobcovia boli v konaní úspešní v celom rozsahu, patrí im tak plná náhrada trov konania prvoinštančného aj odvolacieho.

3. Proti rozsudku odvolacieho súdu podala žalovaná (ďalej aj „dovolateľka“) dovolanie podľa § 420 písm. f), § 421 ods. 1 písm. a) a b) CSP.

3.1. Dovolateľka namieta, že odvolací súd bez nariadenia pojednávania a bez zaslania akejkoľvek výzvy na vyjadrenie k zamýšľanému aplikovaniu ustanovenia, ktoré v prvostupňovom konaní nebolo vôbec použité a ani spomenuté, in concreto ide o ust. § 217 ods. 1 CSP, rozhodol tak, že zmenil pôvodné rozhodnutie prvoinštančného súdu a plne vyhovel podanej žalobe v znení neskorších zmien a priznal žalobcom nárok na plnú náhradu trov prvoinštančného a odvolacieho konania. Ide jednoznačne o prekvapivé rozhodnutie. Odvolací súd bez doručenia výzvy stranám sporu, teda bez splnenia osobitného druhu tzv. manduknej povinnosti, založil svoje rozhodnutie na iných, nových právnych dôvodoch než súd prvej inštancie a takýmto nesprávnym postupom došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces a znemožneniu práva procesnej strany, aby svojou procesnou aktivitou uskutočňovala jej patriace procesné oprávnenia. Odvolací súd však rozhodol bez akejkoľvek výzvy a súčasne bez pojednávania. Predmetný § 217 ods. 1 CSP nebol v žiadnom vyjadrení spomínaný a odvolací súd ho napriek tomu využil ako zásadné ustanovenie na základe ktorého vec rozhodol. Odvolací súd rozhodol bez pojednávania, pričom je zjavné, že prehodnotil vykonané dokazovanie, ktoré skôr vykonal súd prvej inštancie a odlišne posúdil skutkový stav prejednávanej veci. Pokiaľ odvolací súd dospel k názoru, že prvoinštančný súd dospel na základe vykonaných dôkazov k nesprávnym skutkovým zisteniam, tak mal nariadiť pojednávanie a mal umožniť stranám sa vyjadriť. Touto úpravou sa sleduje dôsledné rešpektovanie procesných práv strán sporu. Z hľadiska skutkového stavu možno uviesť, že pokiaľ odvolací súd vychádza z iných skutkových záverov ako súd prvej inštancie, musí jeho rozhodnutiu predchádzať pojednávanie, na ktorom sa zopakujú dôkazy alebo sa dokazovanie doplní vykonaním ďalších dôkazov. Dovolateľka je rovnako presvedčená, že odvolací súd sa v napadnutom rozhodnutí náležite nevysporiadal so všetkými relevantnými tvrdeniami strán v rámci odvolacieho konania, následkom čoho považuje odôvodnenie napadnutého rozsudku za nedostatočné. Odvolaciemu súdu vyčíta najmä to, že sa vôbec nevysporiadal s právnou argumentáciou žalovanej uplatňovanou v prvoinštančnom a odvolacom konaní, podstatou ktorej bolo to, že podmienky dojednané nie sú rovnaké. Dovolateľke preukázateľne vznikli náklady, ktoré jej neboli kompenzované a ani zohľadnené - náklady za sprostredkovanie, prípravu kúpnych zmlúv, správne poplatky.

3.2. Odvolací súd sa odklonil od ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu pri rozhodovaní o základnej právnej otázke posúdenia, či vznikla medzi spoluvlastníkmi dohoda o výkone predkupného

práva a či sa môžu domáhať prevodu celého podielu. Dovolateľka poukazuje na rozsudok Najvyššieho súdu SR z 12. mája 2009, sp. zn. 2Cdo/91/2008. Odvolací súd na jednej strane uvádza, že došlo k porušeniu predkupného práva, resp. že nebola realizovaná ponuková povinnosť prevádzajúcich spoluvlastníkov a súčasne uvádza, že spoluvlastníci sa dohodli na výkone predkupného práva. Toto sa vzájomne vylučuje. Aj Najvyšší súd SR v predmetnom rozsudku jasne uviedol, že dohodu o výkone predkupného práva mohli spoluvlastníci uzavrieť iba po splnení ponukovej povinnosti, (ku ktorej v danom prípade podľa názoru apelačného súdu nedošlo) v súlade s § 605 Občianskeho zákonníka. Nesprávny je právny záver odvolacieho súdu o tom, že žalobcovia mali právo rozdeliť celý podiel žalovanej, že si nerozdelili viac ako im prináležalo, že správne určili podiely a tiež v tom, že spoluvlastníci uzavreli dohodu o výkone predkupného práva. V tomto je dovolateľka presvedčená, že správny je právny záver prvoinštančného súdu a teda, že žaloba mala byť zamietnutá. Žaloba mala byť zamietnutá aj preto, že žalobcovia mali podávať žalobu na plnenie a nie žalobu o nahradenie prejavu vôle. Petit žaloby mal znieť: žalovaná je povinná uzavrieť zmluvu tohto znenia. Len takéto rozhodnutie potom nahrádza vôľu osoby povinnej uzavrieť zmluvu. Dovolateľka žiada dovolací súd, aby rozhodnutie odvolacieho súdu podľa ust. § 450 CSP zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie, prípadne, aby rozhodnutie odvolacieho súdu zmenil tak, že žalobu zamietne a žalovanému prizná náhradu trov konania v celom rozsahu

4. Žalobcovia vo svojom vyjadrení k dovolaniu uviedli, že dovolací dôvod spočívajúci v tom, že žalovaná nedostala zo strany odvolacieho súdu v dovolaní napadnutom rozsudku odpoveď na všetky ňou uvádzané argumenty, a že z tohto dôvodu mal Krajský súd v Trnave porušiť jej právo na spravodlivý proces, nemôžu obstáť. V tomto smere dali do pozornosti najmä bod 12. až 22. rozsudku Krajského súdu v Trnave, kde možno nájsť jasnú a presvedčivú odpoveď na všetky žalovanou uvádzané dôvody dovolania. Žalobcovia 1/ až 3/ nepovažujú argumentáciu žalovanej týkajúcu sa aplikácie ustanovenia § 217 ods. 1 CSP v spojení s § 382 CSP za relevantnú. Podstatou § 382 CSP je totiž to, že nárok je podľa odvolacieho súdu potrebné posúdiť podľa celkom iného právneho predpisu, než ako ho posúdil súd prvej inštancie alebo aspoň podľa iného ustanovenia toho istého právneho predpisu. Odvolací súd nevychádzal z iných skutkových zistení než prvoinštančný súd, ako sa to snaží navodiť žalovaná. Skutkové zistenia boli identické a rovnako identická bola aj právna úprava aplikovaná odvolacím súdom. Rozdielne boli len interpretačné závery odvolacieho súdu. Ďalej odkaz na jedno rozhodnutie Najvyššieho súdu SR zo strany žalovanej neznamena odklon od ustálenej rozhodovacej praxe, a to najmä pokiaľ ide o rozhodnutie Najvyššieho súdu SR vo veci sp. zn. 2Cdo/91/2008 z 12. mája 2009, ktoré je od svojho vydania predmetom polemík a spochybňovaní zo strany odbornej právnickej verejnosti, pričom rozhodne nemá charakter ustálenej judikatúry. V prípade prejednávanej veci je zrejmé, že tí podieloví spoluvlastníci, ktorí prevádzali svoje spoluvlastnícke podiely na žalovanú (na základe viacerých kúpnych zmlúv, ktorými bolo viacnásobne porušené predkupné právo žalobcov 1/ až 3/), nemali záujem rozširovať predmet podielového spoluvlastníctva o ďalšie podiely na veci, ale mali záujem podielov sa zbaviť. Je preto logické, že tieto podiely prirastali žalobcom 1/ až 3/, a že postup Krajského súdu v Trnave bol správny a racionálny. Iný postup nevyhovuje praktickým potrebám bežného života a nie je ho možné považovať za racionálny, ale iba za taký, ktorý domnele napĺňa účel spočívajúci vo formálnom a nie materiálnom chápaní spravodlivosti a zmyslu právnej úpravy. Rovnako nemôže obstáť tvrdenie žalovanej ohľadom toho, že žalobcovia 1/ až 3/ mali namiesto žaloby smerujúcej k nahradeniu prejavu vôle podať žalobu na plnenie, ktorou by sa žalovanej ukladala povinnosť uzatvoriť kúpnu zmluvu. Takýto postup žalobcov by bol skutočným (a nie iba domnelým) rozporom s ustálenou rozhodovacou praxou všeobecných súdov v Slovenskej, ako aj v Českej republike a nemohol by ani viesť k naplneniu účelu žaloby. Uloženie povinnosti uzatvoriť zmluvu by sa totiž v exekučnom konaní asi len ťažko mohlo vymôcť. Žalobcovia 1/ až 3/ žiadajú, aby dovolací súd uznesením podľa § 447 písm. d) a f) CSP odmietol, alternatívne postupom podľa § 448 CSP, žalovanou podané dovolanie rozsudkom v celom rozsahu, ako nedôvodné zamietol, a aby žalobcom 1/ až 3/ priznal nárok na náhradu trov dovolacieho konania voči žalovanej v rozsahu 100 %.

5. Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej aj „najvyšší súd“ alebo „dovolací súd“) ako súd dovolací (§ 35 CSP) po zistení, že dovolanie podala strana sporu v zákonnej lehote (§ 427 ods. 1 CSP) zastúpená advokátom (§ 429 ods. 1 CSP), v ktorej neprospech bolo napadnuté rozhodnutie vydané (§ 424 CSP),

skúmal či sú splnené aj ďalšie podmienky dovolacieho konania a predpoklady prípustnosti dovolania a bez nariadenia pojednávania (§ 443 CSP) dospel k záveru, že dovolanie je dôvodné, a to z nasledujúcich dôvodov:

6. V zmysle § 419 CSP je proti rozhodnutiu odvolacieho súdu dovolanie prípustné, (len) ak to zákon pripúšťa. To znamená, že ak zákon výslovne neuvádza, že dovolanie je proti tomu - ktorému rozhodnutiu odvolacieho súdu prípustné, nemožno také rozhodnutie (úspešne) napadnúť dovolaním. Rozhodnutia odvolacieho súdu, proti ktorým je dovolanie prípustné, sú vymenované v ustanoveniach § 420 a § 421 CSP.

7. Podľa § 420 písm. f) CSP je dovolanie prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu vo veci samej, alebo ktorým sa konanie končí, ak súd nesprávnym procesným postupom znemožnil strane, aby uskutočňovala jej patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces.

8. Podstatou práva na spravodlivý súdny proces je možnosť fyzických a právnických osôb domáhať sa svojich práv na nestrannom súde a v konaní pred ním využívať všetky právne inštitúty a záruky poskytované právnym poriadkom. Integrálnou súčasťou tohto práva je právo na relevantné, zákonu zodpovedajúce konanie súdov a iných orgánov Slovenskej republiky (I. ÚS 26/94), v ktorom sa uplatnia všetky zásady súdneho rozhodovania v súlade so zákonmi a pri aplikácii ústavných princípov. Pod porušením práva na spravodlivý proces (vo všeobecnosti) treba rozumieť taký postup súdu, ktorým sa účastníkom konania znemožní realizácia tých procesných práv, ktoré im právna úprava priznáva za účelom zabezpečenia spravodlivej ochrany ich práv a právom chránených záujmov.

9. Z práva na spravodlivé súdne konanie vyplýva povinnosť všeobecného súdu zaoberať sa účinne námietkami, argumentmi a dôkaznými návrhmi strán (avšak) s výhradou, že majú význam pre rozhodnutie vo veci (I. ÚS 46/05). Z uvedeného potom vyplýva, že k porušeniu práva na spravodlivý proces v zmysle ustanovenia § 420 písm. f) CSP môže dôjsť aj nepreskúmateľnosťou napadnutého rozhodnutia odvolacieho súdu (porov. I. ÚS 105/06, III. ÚS 330/2013, či 4Cdo/3/2019, 8Cdo/152/2018, bod 26, 5Cdo/57/2019, bod 9, 10) alebo prekvapivosťou rozhodnutia vtedy, keď odvolací súd vydá rozhodnutie, ktoré nebolo možné na základe zisteného skutkového stavu veci predvídať, čím bola účastníkovi odňatá možnosť právne a skutkovo argumentovať vo vzťahu k otázke, ktorá sa s ohľadom na právny názor odvolacieho súdu javila ako významná pre jeho rozhodnutie, či rôznymi závažnými deficitmi v dokazovaní, (tzv. opomenutý dôkaz, deformovaný dôkaz, porušenie zásady voľného hodnotenia dôkazov a pod.).

10. Žalovaná namietala, že podľa jej názoru odvolací súd posudzoval vec podľa iných ustanovení, ako súd prvej inštancie a to bez toho, aby vytvoril procesný priestor na vyjadrenie pre žalovanú.

11. V rozhodovacej praxi najvyššieho súdu sa pod „prekvapivým rozhodnutím“ rozumie rozhodnutie, ktorým odvolací súd, na rozdiel od súdu prvej inštancie, za rozhodujúcu považoval skutočnosť, ktorú nikto netvrdil alebo nepopieral, resp. ktorá nebola predmetom posudzovania súdom prvej inštancie. Prekvapivým je rozhodnutie odvolacieho súdu „nečakane“ založené na iných právnych záveroch, než rozhodnutie súdu prvej inštancie (porovnaj 3Cdo/102/2008), resp. rozhodnutie z pohľadu výsledkov konania na súde prvej inštancie „nečakane“ založené nepredvídateľne na iných „nových“ dôvodoch, než na ktorých založil svoje rozhodnutie súd prvej inštancie, pričom strana sporu v danej procesnej situácii nemala možnosť namietat ne/správnosť „nového“ právneho názoru zaujatého až v odvolacom konaní (porovnaj 5Cdo/46/2011).

12. Podľa názoru dovolacieho súdu po zhodnotení právneho posúdenia rozhodnutí súdov nižších inštancií, je dôvodné konštatovať, že oba súdy zhodne založili svoje rozhodnutia na právnom posudzovaní náhrady prejavu vôle žalovanej v kúpnej zmluve uzatvorenej medzi žalovanou ako predávajúcou a žalobcami 1/ až 3/ ako kupujúcimi v zmysle ustanovení § 140 OZ v spojení s § 602 až § 606, a § 853 ods. 1 OZ, t. j. na vec aplikovali rovnaké ustanovenia všeobecného právneho predpisu, i

keď ich na vec aplikovali odlišne. Taktiež odvolací súd len podporne poukázal na procesnoprávne ustanovenie § 217 ods. 1 CSP, v zmysle ktorého je pre rozsudok rozhodujúci stav v čase jeho vyhlásenia.

12.1. Preto pokiaľ žalovaná založila daný dovolací dôvod len na namietaní, že odvolací súd posudzoval vec podľa iných ustanovení, než súd prvoinštančný bez toho, aby sa k nemu mohla vyjadriť, pričom odlišné ustanovenia zákona nižšie súdy ani neaplikovali, je vylúčené, aby odvolací súd založil svoje rozhodnutie na iných právnych záveroch vo vzťahu k namietanému ako súd prvej inštancie.

12.2. Navyše v okolnostiach daného prípadu nebolo ani potrebné, aby odvolací súd pristupoval k splneniu tzv. mandukacej (poučovacej) povinnosti vyplývajúcej z § 382 CSP vo vzťahu k možnému odlišnému právnomu posúdeniu veci na základe aplikácie nižšími súdmi totožného zákonného ustanovenia, nakoľko dovolací súd poukazuje na rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 3Obdo/1/2019, uverejneného v Zbierke stanovísk Najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov Slovenskej republiky č. 4/2020, pod č. 48, v ktorom sa uvádza, že „postup odvolacieho súdu podľa ustanovenia § 382 CSP sa týka výlučne hmotnoprávneho posúdenia a prichádza do úvahy v prípade, ak odvolací súd dospeje k záveru, že žalovaný nárok treba posúdiť podľa iného právneho predpisu, ako ho posúdil súd prvej inštancie, alebo síce podľa toho istého právneho predpisu, ako ho posúdil súd prvej inštancie, ale podľa iného ustanovenia. Zároveň musí byť „nové“ ustanovenie právneho predpisu pre vec rozhodujúce.“ Keďže dovolateľka namietala procesnoprávne ustanovenie § 217 ods. 1 CSP, daná námietka nie je ani z tohto hľadiska dôvodná, nakoľko v zmysle rozhodovacej činnosti najvyššieho súdu § 382 CSP sa týka výlučne hmotnoprávneho posúdenia, čím potom odvolacie rozhodnutie nemožno považovať za prekvapivé. S poukazom na uvedené v tejto časti nemohlo dôjsť k procesnej vade konania uvedenej v § 420 písm. f) CSP a porušeniu práva žalovanej na spravodlivý súdny proces.

13. Dovolateľka vyvodzovala prípustnosť svojho dovolania podľa ustanovenia § 420 písm. f) CSP aj z toho, že pokiaľ odvolací súd dospel k názoru, že súd prvej inštancie dospel na základe vykonaných dôkazov k nesprávnym zisteniam, tak mal nariadiť pojednávanie a mal umožniť stranám sa vyjadriť.

14. Aby bola daná prípustnosť dovolania, musí súd svojim nesprávnym procesným postupom znemožniť strane sporu realizovať jej patriace procesné práva, ktoré jej priznáva zákon. Medzi tieto procesné práva patria v zmysle judikatúry najvyššieho súdu napr. právo vykonávať procesné úkony vo formách stanovených zákonom, právo nazerať do spisu a robiť si z neho výpisy, právo vyjadriť sa k návrhom na dôkazy a k všetkým vykonaným dôkazom, právo byť predvolaný na súdne pojednávanie, právo strany konať pred súdom v materinskom jazyku alebo v jazyku, ktorému rozumie, právo na to, aby bol rozsudok strane doručený do vlastných rúk. Naopak medzi tieto práva nepatrí právo strany sporu na to, aby súd akceptoval jej procesné návrhy, aby súd rozhodol v súlade s predstavami strany sporu, alebo aby súd odôvodnil svoje rozhodnutie podľa predstáv strany sporu.

15. Pre prípustnosť dovolania v zmysle § 420 písm. f) CSP, musí intenzita zásahu do procesných práv strany sporu v dôsledku nesprávneho procesného súdu dosahovať mieru porušenia práva na spravodlivý proces. Základné právo na súdnu ochranu a právo na spravodlivé súdne konanie sú zásadne „výsledkové“, to znamená, že im musí zodpovedať proces ako celok a skutočnosť, či napadnuté konanie ako celok bude spravodlivé, závisí v danej veci od pokračujúceho konania a rozhodnutia všeobecných súdov (rovnako viď aj sp. zn. 3Obdo/40/2017).

16. Čo sa týka zmeňujúceho rozsudku odvolacieho súdu, dovolací súd uvádza, že odvolací súd je ako riadny opravný súd súčasne aj skutkovým súdom. Úvahy odvolacieho súdu o správnosti skutkových záverov súdu prvej inštancie sú však značne obmedzené, pretože v zásade je viazaný skutkovým stavom zisteným súdom prvej inštancie. V prípade pochybností o jeho správnosti má možnosť dospieť k iným skutkovým záverom, ak tieto vyplývajú z poznatkov, ktoré odvolací súd získal tak, že opakovane vykonal dôkazy vykonané súdom prvej inštancie alebo vykonal nové dôkazy. Podmienenie zmeny skutkových záverov ustálených súdom prvej inštancie opakovaním alebo vykonaním nových dôkazov vyplýva z požiadavky rešpektovať zásadu priamosti a ústnosti civilného konania, ktorá má pre odvolacie konanie rovnaký význam a následky, ako pre súd prvej inštancie. Zásada priamosti je dôležitá nielen pre zisťovanie skutkového základu rozhodnutia, ale aj pre odchýlenie sa od skutkových zistení súdu prvej inštancie. Pri

opakovaní a doplnení dokazovania je uvedená zásada oproti konaniu pred súdom prvej inštancie ešte sprísnená, pričom pre opakovanie dôkazov platia tie isté procesné postupy ako pri vykonávaní pôvodného dôkazu (sp. zn. 4Cdo/98/2017).

17. Odvolací súd vo svojom rozhodnutí dospel k záveru, že nesúhlasí so záverom súdu prvej inštancie, že žalobcovia si rozdelili viac, ako im prináleží. Podiely, ktorých sa voči žalovanej domáhajú, sú predmetom kúpnej zmluvy, podpísanej všetkými žalobcami. Podľa dovolacieho súdu bolo teda zrejmé, že sa o výške podielov dohodli a ich dohoda má prednosť pred pomerným určovaním podielov.

18. Ak má odvolací súd za to, že súd prvej inštancie dospel na základe vykonaných dôkazov k nesprávnym skutkovým zisteniam, dokazovanie v potrebnom rozsahu zopakuje sám (§ 384 ods. 1 CSP).

19. Na prejednanie odvolania nariadi odvolací súd pojednávanie vždy, ak je potrebné zopakovať alebo doplniť dokazovanie alebo to vyžaduje dôležitý verejný záujem (§ 385 ods. 1 CSP).

20. Od počiatku bolo v judikatúre opakovane zdôrazňované, že ak sa chce odvolací súd odchýliť od skutkového stavu zisteného súdom prvej inštancie na základe dokazovania výsluchom svedkov, musí tieto dôkazy vykonané predtým bezprostredne súdom prvej inštancie opakovat'. Ak by tak neurobil, chýbali by mu náležité podklady na vyhodnotenie týchto dôkazov, založené napríklad na ich priamom vnímaní. Odvolací súd nemôže prehodnotením dokazovania, ktoré vykonal súd prvej inštancie, odlišne posúdiť skutkový stav prejednávanej veci. Ak sa má vykonať pred odvolacím súdom dokazovanie, je potrebné nariadiť pojednávanie. Touto úpravou sa sleduje dôsledné rešpektovanie procesných práv strán sporu. Z hľadiska skutkového stavu možno uviesť, že ak odvolací súd vychádza z iných skutkových záverov ako súd prvej inštancie, musí jeho rozhodnutiu predchádzať pojednávanie, na ktorom sa zopakujú dôkazy alebo sa dokazovanie doplní vykonaním ďalších dôkazov.

20.1. Aby sa teda odvolací súd mohol odchýliť od skutkových zistení, ktoré súd prvej inštancie čerpal z výpovedí strán alebo svedkov, ktorí boli prvoinštančným súdom vypočutí na pojednávaní, musí dôkazy priamo vykonané súdom prvej inštancie opakovat', prípadne doplniť. Ak by sa odvolací súd odchýlil od skutkového stavu zisteného súdom prvého stupňa bez toho, aby rešpektoval povinnosť opakovania alebo doplnenia dokazovania, zasiahol by do ústavne zaručeného práva účastníka konania na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy SR, do obsahu ktorého patrí aj to, že odvolací súd sa môže odchýliť od skutkového stavu zisteného prvostupňovým súdom len po doplnení alebo opakovaní dokazovania, ktorého výsledky opravnému súdu umožnia vlastné, prípadne aj odlišné hodnotenie dôkazov (pozri BARICOVÁ, Jana. § 384 [Dokazovanie na odvolacom súde]. In: ŠTEVČEK, Marek, a kol. Civilný sporový poriadok. 2. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2022).

21. Podmienky na rozhodnutie dovolacieho súdu bez pojednávania nie sú splnené, akonáhle by mal odvolací súd vstúpiť do procesu modifikácie skutkového stavu, na ktorom je napadnuté rozhodnutie založené. Preto, ak bude potrebné zopakovať alebo doplniť dokazovanie, môže tak odvolací súd urobiť len na pojednávaní (§ 188 ods. 1 v spojení s § 378 ods. 1) (pozri BARICOVÁ, Jana. § 385 [Pojednávanie]. In: In: ŠTEVČEK, Marek, a kol. Civilný sporový poriadok. 2. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2022).

22. Z vyššie uvedených procesných ustanovení je zrejmé, že odvolací súd nemôže prehodnotením dokazovania, ktoré vykonal súd prvej inštancie, odlišne posúdiť skutkový stav prejednávanej veci. Táto zásada vyplýva z princípu neúplnej apelácie. Výnimku z tejto zásady predstavuje prípad, v ktorom odvolací súd dokazovanie v potrebnom rozsahu zopakuje. Urobí tak v prípade, ak má odvolací súd za to, že súd prvej inštancie dospel na základe vykonaných dôkazov k nesprávnym skutkovým zisteniam. Ak sa má vykonať pred odvolacím súdom dokazovanie, je potrebné nariadiť pojednávanie. Touto úpravou sa sleduje dôsledné rešpektovanie procesných práv strán sporu. Z hľadiska skutkového stavu možno uviesť, že pokiaľ odvolací súd vychádza z iných skutkových záverov ako súd prvej inštancie, musí jeho rozhodnutiu predchádzať pojednávanie, na ktorom sa zopakujú dôkazy alebo sa dokazovanie doplní vykonaním ďalších dôkazov.

23. Predpokladom toho, aby odvolací súd mohol zmeniť napadnuté rozhodnutie súdu prvej inštancie, ak má za to, že súd prvej inštancie dospel na základe vykonaných dôkazov k nesprávnym skutkovým zisteniam, je opakovanie dokazovania v potrebnom rozsahu odvolacím súdom (viď napr. uznesenie najvyššieho súdu zo 07. septembra 2010, sp. zn. 5Cdo/131/2009).

23.1. Povinnosť zopakovať v potrebnom rozsahu dokazovanie, na základe ktorého dospeje k skutkovému stavu, odlišnému od skutkového stavu zisteného prvoinstančným súdom, tvoriacemu podklad pre rozhodnutie v danom spore, vyjadruje aj Nález Ústavného súdu SR z 09. septembra 2014, sp. zn. II. ÚS 506/2013, podľa ktorého „odvolací súd musí zopakovať dôkazy vykonané súdom prvého stupňa, ak vykonané dôkazy mali byť podľa názoru druhostupňového súdu hodnotené odlišne, ako sa stalo v konaní pred prvostupňovým súdom.“

23.2. Odvolací súd nemôže prehodením dokazovania, ktoré vykonal súd prvej inštancie, odlišne posúdiť skutkový stav prejednávanej veci. Táto zásada vyplýva z princípu neúplnej apelácie. Výnimku z tejto zásady predstavuje prípad, v ktorom odvolací súd dokazovanie v potrebnom rozsahu zopakuje. Urobí tak v prípade, ak má odvolací súd za to, že súd prvej inštancie dospel na základe vykonaných dôkazov k nesprávnym skutkovým zisteniam. Ak sa má vykonať pred odvolacím súdom dokazovanie, je potrebné nariadiť pojednávanie. Touto úpravou sa sleduje dôsledné rešpektovanie procesných práv strán sporu. Z hľadiska skutkového stavu možno uviesť, že pokiaľ odvolací súd vychádza z iných skutkových záverov ako súd prvej inštancie, musí jeho rozhodnutiu predchádzať pojednávanie, na ktorom sa zopakujú dôkazy alebo sa dokazovanie doplní vykonaním ďalších dôkazov (viď aj sp. zn. 2Obdo/33/2017).

24. V prípade zmeny prvoinstančného rozsudku súvisiacej vo výroku ohľadom náhrady prejavu vôle žalovanej v kúpnej zmluve, dovolací súd vychádzal predovšetkým z ustanovenia § 384 ods. 1 CSP. Najvyšší súd v podobných súvislostiach stabilne zastáva názor, že je neprípustné, aby odvolací súd k svojim odlišným skutkovým zisteniam, dospel len na základe prehodenia dôkazov vykonaných súdom prvej inštancie. Na to, aby ich mohol inak zhodnotiť, ich musí v odvolacom konaní opäť vykonať (pozri sp. zn. 7Cdo/83/2018).

24.1. Dovolací súd z obsahu spisu zistil, že odvolací súd z dokazovania vykonaného súdom prvej inštancie vyvodil odlišné skutkové závery ako súd prvej inštancie, a zároveň rozsudok súdu prvej inštancie zmenil, bez toho, aby vo veci nariadil pojednávanie a vykonal (zopakoval) v potrebnom rozsahu dokazovanie. Ak sa však odvolací súd chcel odchýliť od skutkových zistení súdu prvej inštancie na základe bezprostredne pred ním vykonaných dôkazov, mal dokazovanie v zmysle § 384 ods. 1 CSP sám v potrebnom rozsahu opakovať a zadovážiť si tak rovnocenný podklad pre odlišné hodnotenie dôkazov v zmysle § 191 CSP. Len takýto postup je aj v súlade so zásadou priamosti a ústnosti civilného sporového konania. Je neprípustné, aby odvolací súd ku svojim odlišným skutkovým zisteniam, vedúcim k záveru o zmene výroku o náhrade prejavu vôle žalovanej v kúpnej zmluve, dospel v podstate iba na základe prehodenia dôkazov vykonaných súdom prvej inštancie.

25. Ak súd alebo iný orgán koná vo veci uplatnenia práva osoby určenej v čl. 46 ods. 1 ústavného zákona SNR č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v znení neskorších ústavných zákonov, ústavy inak ako v rozsahu a spôsobom predpísaným zákonom, porušuje ústavou zaručené právo na súdnu alebo inú právnu ochranu. Obsah základného práva na súdnu a inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy nespočíva len v tom, že osobám nemožno brániť v uplatnení práva alebo ich diskriminovať pri jeho uplatňovaní. Jeho obsahom je i zákonom upravené relevantné konanie súdov. Každé konanie súdov, ktoré je v rozpore so zákonom, je v zásade porušením ústavou zaručeného práva na súdnu ochranu (m. m. I. ÚS 26/94).

26. Aj z judikatúry Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) vyplýva, že odvolací súd musí zopakovať dôkazy vykonané súdom prvej inštancie, ak vykonané dôkazy mali byť podľa názoru odvolacieho súdu hodnotené odlišne, ako sa stalo v konaní pred súdom prvej inštancie. Podstatou zistenia skutkového stavu veci je úsudok - záver sudcu, resp. senátu o tom, ktoré z rozhodujúcich sporných skutočností sú pravdivé, t. j. ktoré z nich bude považovať za dokázané. Až súhrn týchto skutočností vytvára zistený skutkový stav (sp. zn. II. ÚS 387/2010, II. ÚS 400/2009, II.

ÚS 506/2009, II. ÚS 506/2013).

27. Z uvedeného vyplýva, že odvolací súd postupoval v priamom rozpore so znením ust. § 384 ods. 1 a § 385 ods. 1 CSP, a teda sa natoľko odchyľil od ich znenia, že zásadne poprel jeho účel a význam, keď dospel k odlišným skutkovým zisteniam ako prvoinštančný súd bez nariadenia pojednávania a vykonania vlastného dokazovania alebo jeho zopakovania v odvolacom konaní, čím znemožnil dovolateľke, aby uskutočňoval jej patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces zaručeného čl. 46 a nasl. ústavy a čl. 6 ods. 1 Dohovoru. Dovolací súd mal preto za preukázané, že v konaní došlo k procesným vadám podľa § 420 písm. f) CSP, ktorá skutočnosť je okolnosťou, pre ktorú musí dovolací súd napadnuté rozhodnutie vždy zrušiť, pretože rozhodnutie vydané v konaní postihnutom tak závažnou procesnou vadou, nemôže byť považované za správne.

28. Na margo dovolací súd poznamenáva, že v odôvodnení svojho rozhodnutia sa odvolací súd musí vysporiadať so všetkými rozhodujúcimi skutočnosťami a jeho myšlienkový postup musí byť v odôvodnení dostatočne vysvetlený nielen s poukazom na všetky skutočnosti zistené vykonaným dokazovaním, ale tiež s poukazom na právne závery, ktoré prijal. Právne závery odvolacieho súdu môžu byť dostatočne preskúmateľné len vtedy, ak odvolací súd po skutkovom vymedzení predmetu konania podá zrozumiteľný a jasný výklad, z ktorých ustanovení zákona alebo iného právneho predpisu vychádzal, ako ich interpretoval, a prečo pod tieto ustanovenia podriadil, prípadne nepodriadil zistený skutkový stav. Iba také súdne rozhodnutie možno považovať za súladné s čl. 46 ods. 1 ústavy, resp. s čl. 6 ods. 1 dohovoru.

29. Dovolací súd dodáva, že rozhodovacia prax najvyššieho súdu je ustálená v tom, že ak v konaní došlo k procesnej vade uvedenej v § 420 CSP, dovolaním napadnuté rozhodnutie je potrebné zrušiť bez toho, aby sa dovolací súd zaoberal správnosťou právnych záverov, na ktorých spočíva zrušované rozhodnutie súdu (1Cdo/44/2015, 2Cdo/111/2014, 3Cdo/4/2012, 4Cdo/263/2013, 5Cdo/241/2013, 6Cdo/591/2015, 7Cdo/212/2014, 8Cdo/137/2015).

30. Ak je dovolanie dôvodné, dovolací súd napadnuté rozhodnutie zruší (§ 449 ods. 1 CSP). Ak dovolací súd zruší napadnuté rozhodnutie, môže podľa povahy veci vrátiť vec odvolaciemu súdu alebo súdu prvej inštancie na ďalšie konanie, zastaviť konanie, prípadne postúpiť vec orgánu, do ktorého právomoci patrí (§ 450 CSP).

31. Vzhľadom na vyššie uvedené dovolací súd v zmysle § 449 a § 450 CSP zrušil rozsudok Krajského súdu v Trnave z 24. septembra 2019 sp. zn. 11Co/93/2019 a vec mu vrátil na ďalšie konanie.

32. O trovách pôvodného konania a o trovách dovolacieho konania rozhodne odvolací súd postupom podľa § 453 ods. 3 CSP.

33. Toto rozhodnutie prijal senát najvyššieho súdu pomerom hlasov 3 : 0.

Poučenie:

Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.